

POJAM KERIGMATIČKE TEOLOGIJE

Dr Rudolf Brajčić*

Pokretači kerigmatičkog gledanja na teologiju tvrde da se je dosad mladi svećenik mučno osjećao iza svršenih teoloških studija. Nepovezanost teološkog sadržaja, koji je u školskim klupama primio, s praksom i pastoralnim radom predstavljala je glavni izvor te mučnine. Mnogima se teologija pričinja čistom znanošću, prigodom za suho spekuliranje, koje pripada kabinetu a ne životu. Biblijska teologija gubila se u introdukcijama, filologiji i pobijanju liberalnih mišljenja, zaboravljajući da otkrije svu dubinu i životnost svetopisamskog sadržaja, dok se dogmatika zadovoljavala svojom filozofskom odjećom i rado u njoj ostajala. Na svim se, pak, predmetima osjećala zatvorenost struke i povučenost u sisteme. Čovjek je svršio teološki studij s dojmom da ide s nekom zaprekom na posao spasavanja i posvećenja duša.

S druge strane, duhovnost vjernika danas traži da bude fundirana teološki. Duhovni romantizam prošloga stoljeća davno je u vjernicima izbljedio. Liturgija, kojoj rado poklanjaju svoju dušu, dovoljno ih je upozorila na dogmatsku dimenziju duhovnog života. I čitajući Sv. Pismo upozoreni su od Duha da Biblija nije zbornik slika i duhovnih paradigma već u prvom redu povijest velikih Božjih djela, zasnovanih u dubini Božjega bića i izvedenih u Kristu. Ovaj, pak, duhovni doživljaj traži od njih misaono i psihološko produbljivanje kršćanskih misterija. Pa ni njihova zauzetost u apostolskom radu Crkve nije ih mogla držati dugo daleko od istine, da poziv na akciju za Krista znači poziv na dubinu u Kristu, ako ne žele da se njihov apostolat pretvori u praznu potrebu koju valja zadovoljiti, u ličnu premoć, u lov za mjestima. I u novovijekom klizanju staroga svijeta u ponor vjernici su se često ozbiljno zapitkivali šta treba u se ugraditi da na pročelje, na lice nove epohe izbije Krist, da se na horizontu budućnosti zapaze konture Crkve.¹

Sve je to značilo pružanje ruku za kršćanskim misterijem, i školska je teologija počela misliti na njegovo predanje životu.

U takovoj, eto, psihološkoj situaciji pojavljuje se kerigmatička teologija. Poticaj za nju dali su insbruški teolozi, u prvom redu o. Josip Jungmann. Slijedili su ih Tübingžani, a onda neki franjevci i oratorijanci, a isto su prihvatili neki pastoralni instituti kao onaj u Beču i u Stuttgartu.

Što bi, dakle, ovi htjeli?

Školska teologija je znanost. Prema tome sistem. A sistem uvijek pojedine stvari odvaja iz njihove sredine i slaže oko svoje središnje misli, kao što učenik bere biljke i cvijeće iz prirode i slaže u herbarij prema prirodopisnoj shemi. Sistem, međutim, stvarnost životno ubija da bi logički mogla živjeti. Ne mislimo time reći da logičko ne odgovara stvarnosti, već samo to da logično nije nužno živo.

K tome nijedna znanost nije od jučer. Pogotovo ne dogmatika. Nju su stvarali vjekovi i cijeli niz majstora teološke misli. Stoga nužno ima historijsku fizionomiju, nužno je izraz potreba vremena u kojima je nastajala. Prva je Crkva morala dati odgovor na gnozu svoga vremena, te smo tako dobili preko Ireneja starokršćansku nauku o milosti. Celso izaziva potrebu da

* Prema prvom poglavlju Huge Rahnera: *Eine Theologie der Verkündigung*, Freiburg im Breisagan, 1939.

1) Isp. članke *Etudes*, sept., 1957: Kršćanska duhovnost u današnjoj Francuskoj; *Der grosse Entschluss*, juni 1958; Božji duhovi se bude.

se kršćanstvo obuhvati kao cjelina, što onda čini Origen, Hipolit i Tertulijan daju nam prve obrise traktata presv. Trojstva u doba kada modalista Prakseja »propinje Oca« i kad ga Noet iz Smirne potpuno utapa u Kristu. Atanazije i Kapadočani daju klasičnu nauku o presv.. Trojstvu i kristologiju u njezinim završnim crtama u doba kada Arije nailazi na vrijeme u kojem još nije bilo Logosa, a Macedonije na Duha Svetoga bez božanstva. Augustin ustaje na Pelagija, i time dobivamo duboku nauku o djelatnoj milosti i o predređenju. Kad je vjeru trebalo obraniti od dijalektike 11. i 12. stoljeća rodila se skolastika sa svojom tipičnom dijalektičkom formom. Posljednja stoljeća stoje u znaku dekristijaniziranja uopće. Stoga se razumije koncepcija novije teologije oko pitanja iz fundamentalke.

Kerigmatička teologija naglasuje da nam Bog nije dao objavu u obliku sistema. Bog objavitelj nije ni učenjak, ni filozof, ni moralista, ni kodifikator, već otkrivač tajna svoga srca. Objava nije filozofiranje već otkrivanje pothvata Božje ljubavi u čovječanstvu. Objava nije znanost već otkrivenje neshvatljive činjenice smještanja našega planeta u dimenzije božanstva. Ona je zbivanje. Dogmatika izvlači iz rijeke Božjega pothvata pojedino kamenje na obalu i gradi svoju znanstvenu zgradu. Kerigmatička teologija htjela bi samu rijeku navrnuti u dušu. Ona bi htjela prisustvovati vihoru zbivanja u Bogu i u svijetu, kako ga otkriva objava. Ne navještenje refleksije čovjekova razuma o objavljenim istinama, već navještenje samih objavljenih istina. Ne očekujemo da će nas herbarij — ma kako bogat bio — zanimati. Priroda sama je ona koja nadahnjuje i zanosi.

Dogmatska teologija, u onom obliku u kojem je historijski nastala, neće nam predstaviti objavljene istine onako kako ih mi moramo proživjeti i navješćivati. Kemičare ne upotrebljavamo za kuhare, primijetio je Newman. Uz njihove formule lako čovjek ostane bez ručka. Mada savršeno znaju analizu hrane, njezino im je priređivanje za naše stolove nepoznato. Tako i uz formule dogmatske teologije čovjek lako ostaje gladan. Duše se njima ne kreću. Pri dodiru sobom ne izazivaju životnih napetosti. Beskrvne su kao leš u formalinu koji jest doduše ljudsko tijelo, ali ne ono što skače, igra i ljubi. Treba se približiti živom tkivu objave. Od nje ukocene sistemom možemo se i preplašiti. Kao što ne kažemo da je biserna rosa, što se ranim jutrom rasula po travi i pod zrakama se sunca prelijeva u sunčevu sjaju, H₂O — premda je to teoretski ispravno — tako nećemo reći da je milost posvetna accidens physicum, jer time nećemo nikoga zanimati, ni sebe ni druge. Treba se milošću posvetnom sastati kao s rosom na duši, po kojoj duša blista sjajem Božjega bića, pa ćemo se dobro uz nju osjećati. Majka će se teško domoći ljubavi prema djetetu s raspravom o ljubavi u ruci. Bit će najbolje da se nagne nad kolijevku i zagleda u srdačne oči svoga mališana i u njegov dragi smiješak. Treba se nagnuti nad objavu i ubrzo ćemo postati zarobljenici njezine topline i njezinih drhtaja.

Time kerigmatička teologija ne želi školskoj teologiji zaniijekati pravo na opstanak. Naprotiv, školska je teologija bila uvijek potrebna. I uvijek će ostati potrebnom. Ona čuva školu od zabluda. Bez jasnih pojmova nikud nećemo stići. Bez dubokih analiza ništa nećemo jasno vidjeti. Povijest nas uči da su hereze uvijek preuzimale maha kad god je spekulativna teologija drijemala u kutu. Konačno ni školska teologija nije utjelovljena suhoća, bez ukusa i slasti kao kakva guma za žvakanje. Ona je u svojem klasičnom obliku više »sobria ebrietas«, pametna opojnost. Ona je doduše tvrdo korito, ali ne bez kakve vode oduševljenja. Uostalom, svako odrugud stečeno oduševljenje mo-

rat će teći kroz to korito. Inače bi se moglo izgubiti ili zaći u krive predjele. Današnje kostrušenje pred skolastikom dolazi ponajviše od slabog njezina poznavanja i nejasnih predodžaba o njoj, a dobrim dijelom i od ametafizičkog mentaliteta današnjeg tehniziranog čovjeka.

I ne samo da kerigmatička teologija ne niječe školskoj teologiji prava na opstanak, već se njome i služi i u sebi nosi kao što tijelo u sebi nosi kostur. Kerigmatička teologija prihvaća školsku teologiju. Ono što je od nje dijeli jest to, što se kerigmatička teologija u školskoj ne zadržava, već ide dalje od nje, ne u spekulaciji, jer bi time i dalje ostala školska, već u oživljavanju. Svaka dogma je istina. Utoliko oko nje posluje školska teologija. Ali ta istina je i božansko-ljudska stvarnost, područje životonosnih polja, jezero sa životnim slapovima punim energije. Kao svaka stvarnost tako i dogma uz istinitost posjeduje i vrijednost, dobrotu: elemenat kojim se izravno ukapča ne u razum već u volju, tj. u životnu dinamiku razumnoga bića. Razotkriti tu životnu vrijednost dogme i ubaciti je u životnu dinamiku čovjeka — to bi htjela kerigmatička teologija. Kažemo: dobrota čovjeka privlači. Kažimo: dobrota je magnet. Prema tome i dogma je magnet. Otkriti oku i srcu čovjekovu tu njezinu magnetičnost — to bi htjela kerigmatička teologija. Znamo da upravo propovijed ide za otkrivanjem te magnetičnosti dogme. Stoga ova teologija uzima otamo i ime: kerysein, proglasiti, navješćivati; kerigma, naviještanje. Kad se pri tome sjetimo riječi sv. Pavla: »Kako će vjerovati u onoga za koga nisu čuli« (Rim 10, 14), kad pomislimo da je spas vezan uz propovjednika, onda posao ove teologije jest predragocjen i vrijednost mu se jedva daje odvagnuti.

U svojoj skrbi da dogmu oživi, kerigmatička teologija je ubrzo vidjela da je taj posao u zbilji već obavljen. Bog objavitelj, Duh Sveti, prvi je kerigmatik. Životno teče iz Sv. Pisma kao iz svog vlastitog izvora. Zato ono ne samo da osvaja duh, nego što je puno više, zarobljuje srce (Napoleon). Ono stvara u duši dojam svitanja proletjne zore, proizvodi tisuću nebeskih harmonija i rasipa svud naokolo po duši miris pobožnog osjećaja i svjetla (Nicolas). Ako je ikada tko znao govoriti od srca k srcu, ako je itko ikada umio svojim govorom prelići u drugoga čar svoga duha i život svoga srca — to je uspio Bog po Sv. Pismu.

Stoga kerigmatička teologija uzima i svoj materijal i njegovu formalnu obradbu iz objave. I svi momenti i načini na koje su organi Duha Svetoga kroz vjekove tu objavu predavali generacijama u kerigmatičkoj teologiji igraju istu ulogu kao i objava sama. Oci prarckve kao sv. Ignacije, oci kasnijih vremena kao sv. Ćiril Jeruzalemski i sv. Augustin, redovito učiteljstvo crkve, liturgija, veliki vjesnici kršćanstva ranoga i srednjega vijeka — sve su to kerigmatički izvori prve ruke.

Kerigmatička teologija, dakle, želi navješćivati istine objave, tj. istine koje je Bog objavio za spasenje čovjeka, u prvom redu nedokučivu činjenicu same objave, tog osnovnog prilaznja Stvoritelja svome stvoru, koji je s ruba Edena kliznuo po sebi zauvijek u ponor. Zatim božansko-čovječansku ekonomiju sa svim onim što riječ ekonomija u objavi sadrži: funkciju povijesnog kao pedagogije za Krista, onda samoga Bogo-čovjeka s njegovom otkupiteljskom smrću, udomljivanje zemlje u Krista i Crkvu s trajnom vizijom na »dan koji dolazi«, kad će sve biti kod Oca, svi prostori i sva vremena. Dakle, trojstvenu strukturu u djelu otkupljenja: Od Oca dolazi Logos koji po Duhu prebiva u Crkvi i po njoj se konačno vraća k Ocu.

Sve to pak želi navješćivati načinom i životnošću kojom se je Bog udostojao poslužiti da nam te istine objavi. To znači životvornim riječima i neposrednom jednostavnošću Sv. Pisma, djetinjom srdačnošću i dubinom učiteljske Crkve, srcem sv. Ignacija iz Antiohije, sv. Polikarpa iz Smirne, sv. Ireneja iz Lyona i drugih velikana pracrkve, dubokoumnom vidljivošću i zanosom patrističke teologije kakva se zrcali u poukama o krštenju sv. Ćirila Jeruzalemskog i njegovim homilijama, kakva sja iz Augustinova Enhiridiona ili O vjeri, ufanju i ljubavi, kakva se ukazuje u navješćivanju evanđelja u rano srednjevjekovlje, kao npr. u Firminovu Skarapsu ili u propovijedima Pseudo-Bonifacija, jasnom misaonom snagom velikih skolastika, jezikom liturgije i njezinim oblicima, liturgije koja je nastala u klasično doba kerigmatičkog kršćanstva.

To je, eto, kerigmatička teologija i to bi ona htjela.

Zanima nas sada kako postati *dobar kerigmatik*. Zanima nas to s toga, jer smo postali svećenicima upravo zato, da Božju istinu predamo na spasonosan način svojim suvremenicima, kojima je više nego ikada potrebna Božja objava. Ne radi se ovdje o prvoj izgradnji kerigmatika. Dan našega ređenja bio je dan ređenja za kerigmatika. I naša dosadašnja služba bez sumnje je bila kerigmatička. Sv. pismo, tradicija, liturgija odavna u nama žive, i od njihova života u nama drugi oko nas žive. I ako ste, saslušavši ovaj općenit prikaz kerigmatičke teologije, u sebi rekli: Ništa novo! — dobro ste rekli. Tako kažu više manje svi teolozi²⁾. Ne radi se u kerigmatičkoj teologiji o novom već o isticanju staroga, preko čega se olako znade preći. Radi se samo — da se slikovito izrazimo — o brisanju prašine kako bi poznata stvarnost, bez sivoga pokrivača, jače zasjala. Radi se samo o koncentraciji na nešto što se lako zaboravlja idući u lov za drugim. Moramo samo ići za tim da nas obuzme misao da teologija koja je ugrađena u naše svećeničke duše nije znanost već u svojoj biti vijest o spasenju. Svećenik je poslan da tu vijest objavi. To je njegova najdublja svijest. Tu svijest moramo u sebi nositi kao ono što nas muči, sve dok svi oko nas ne budu spašeni. I ne bojati se s tom mukom živjeti, jer čim bi od nje ozdravili, prestali bismo biti kerigmati.

Ta svijest, ako je u nama dovoljno ukorijenjena, bit će dovoljna da od onog dogmatskog znanja što ga posjedujemo izgradimo zgradu kerigmatičke teologije, koja će — ljudski gledana — biti uvijek nesavršena, no koja će biti veoma slična onoj koju je sam Logos, taj prvi veliki kerigmatik, izgradio. Pri tome se moramo čuvati da se ne služimo samo razumom, jer se ne radi o tome da dođemo do novih rezultata i novih oblika spekulacije. Za ovo izgrađivanje moramo se služiti više srcem. Kerigmatu bismo sinonimno mogli najbolje nazvati: *theologia cordis*, teologija srca. Ona je ono, što sv. Toma naziva »*connaturalitas ad divina*«. Ona je »*donum sapientiae*«, na kojem askete silno insistiraju, a koji se može steći samo molitvom i životom a ne čistom spekulacijom. »*Recta sapere*« je ono za čim moramo pri ovoj izgradnji ići. Istinu ne samo upoznati nego i iskusiti, ne promatrati je samo kroz prozor nego, otvorivši joj vrata, pustiti je unutra. A to će uvijek bolje poći za rukom pobožnom svećeniku nego tek učenom. S Denzigerom na klekalo — dao

2) Kako u kerigmatičkoj teologiji nema ništa nova i kako je kerigmatički pogled na dogmu sa spekulativnom dogmom usko povezan, isp. P. J. Kuničić O. P.: *S. Thomas et theologia »kerigmatica«*, *Angelicum*, Vol. 32, fasc. 1. (1955), pp. 35—51. Tu se nalaze i mnoge veoma korisne upute, kako dogmu povezati sa životom.

je preč. o. Jansens, današnji general isusovaca, svojim sinovima poslijeratni savjet. Taj savjet možemo i moramo dati svakom svećeniku kao prilog za njegovu kerigmatičku izgradnju.

Još nešto! Ova će izgradnja uspjeti samo onda ako se svećenik cijeloga svoga života izgrađuje studiranjem svih izvora kerigmatičke teologije: ako se oblikuje preko riječi Božjoj, ako govori kao što je govorio njegov Učitelj, ako se bude nadahnjivao tradicijom, crkvenim ocima, liturgijom i pobožnim spisima svih stoljeća. Što sačinjava atmosferu jednoga pokreta? Sigurno jezik, način mišljenja, način doživljavanja i osjećanja. Želimo li unići u atmosferu Božjega pokreta, koji je započeo objavom i njom se nastavlja, moramo unići u jezik, način mišljenja, način doživljavanja i način osjećanja Božjega pokreta. Zato je studij Sv. Pisma, patristike i liturgije nuždan uvjet kerigmatičke izgradnje.

No ne bismo pravo učinili ako bismo svojim studijem kerigmatičkih izvora išli za tim da doskočimo potrebama svog pastoralnog rada. Naše nastojanje mora prvotno ići za nečim drugim i dubljim nego što je potreba doskočiti zahtjevima prakse. Mi sami moramo biti kerigmatički pripremljeni i izgrađeni prije nego svome radu počnemo davati jači kerigmatički naglasak. Prerana praksa ostaje bez duha, a to je uvijek tragika. Današnji previše praktički svijet dokle je stigao? Nije tragika što se je na naš planet doselila praktična tehnika, već je tragika u tome što se s njega odselio duh. Stoga ćemo ići za tim da najprije nama, našoj nutrini, našem svećeničkom oku dogma sine u svom sjaju i svoj svojoj punini, premda je možda nećemo nikada u tolikoj mjeri navješćivati »Barbarima i Grcima«. Ići nam je za tim da se domognemo one »teorije«, tj. zrenja, koje je po uvjerenju otaca i kršćanske pobožnosti temelj svake kerigme. Ići nam je za onim pogledom, koji se zove »contuitus simplex, u kojem je sadržana sva veličina i ljepota dogme i u kojem su sadržane sve dogme. Samo na taj način moći ćemo vjernicima govoriti tako da oni uzmognu u našim riječima i u našem svećeničkom držanju primijetiti nešto od »slave Božje milosti«.

Završimo ova razmatranja o kerigmatičkoj teologiji slobodno prevedenim riječima, kojima je veliki keregmatic Atanazije završio svoje čudesno djelce o utjelovljenju Logosa: »Ovo kratko razlaganje nek je posvećeno tebi, prijatelju Kristov, kao kratak prikaz nauke o Kristu i njegovu božanskom boravku među nama. Ti ćeš se potruditi uz pomoć Sv. Pisma ove misli produpsti, jer je u onim pismima Bog govorio i pisao. Mi ti također preporučujemo za daljnje umovanje, što su Bogom prosvijetljeni ljudi napisali i postali mučenici Kristova božanstva... Ali za učenje i shvaćanje Sv. Pisma potreban ti je pobožan život, čisto srce i kršćanska krepost, da se po njegovim putevima možeš kretati i razumjeti ono što ljudski razum može o Bogu i Logosu razumjeti. Jer bez čistog srca i bez nasljedovanja svetaca nikada se ne može razumjeti jezik svetaca« (Or. de Inc. Verbi, 56,57; PG 25. 195 A, D).